

מרד גטו ורשה ומרד בר כוכבא: זיכרון לאומי ככוח לצמיחה

הזיכרון היהודי למרד ולחורבן לא מסתכם באבל,
אלא מבטא רוח של תקווה ותקומה: "אנו שואפים
לגאולה שיש בה השראה מן העבר הטוב, גאולה
שאינה מנסה לשחזר את מה שהיה, אלא
להתגעגע למה שיהיה"

אלעד הומינר | 22:33 23-07-2025

חרבות רומיות בנות 1,900 שנה שנמצאו בחפירות ארכיאולוגיות
במדבר יהודה. תקופת מרד בר כוכבא | צילום: Yonatan
Sindel/Flash90

"אני לא חושב שישנו צורך אמיתי לנתח את המרד
במונחים צבאיים. זו הייתה מלחמה של פחות מאלף
אנשים כנגד צבא אדיר ולאף אחד לא היה ספק מה
תהיה התוצאה. המרד אינו מקרה שיש ללמדו בבתי

ספר צבאיים. ...אם ישנו בית ספר שבו לומדים את הרוח האנושית, שם המרד צריך להיות מקצוע מרכזי. מה שחשוב ללמוד הוא הכוח שהפגינו הנערים היהודיים, אחרי שנים של עוני, מחסור והשפלה – הכוח לעמוד כנגד משמידיהם, ולבחור בעצמם איך ימותו, והבחירה הייתה: טרבלינקה או מרד".

כך השיב יצחק צוקרמן, ממייסדי הארגון היהודי הלוחם (אי"ל) בימי מרד גטו ורשה וממנהיגיו, בשנת 1968 לשאלה איזה לקח צבאי אפשר ללמוד מהמרד, 25 שנים לאחר קיומו.

יסוד תפיסת הזיכרון של האסונות הלאומיים

ימי בין המצרים, שלושת השבועות בין צום י"ז בתמוז לצום תשעה באב, הם ימי צער לאומי. הם מציינים את חורבן בתי המקדש ומלווים במנהגי אבלות שמחמירים ככל שמתקרבים לתשעה באב.

כמו מרד גטו ורשה (1943), שהוא מרד מורכב מבחינה היסטורית – כך גם מרד בר כוכבא (132–135). בשני המקרים ובמקרים נוספים בהיסטוריה שלנו, עמדה רוח ההתקוממות היהודית מול כוחות חזקים בצורה מוחלטת.

המרד היהודי נגד רומא נועד למנוע ניתוק בין עם ישראל לארצו. הוא נכשל צבאית, אך הדגיש את הנכונות היהודית להיאבק על זיקתה לארץ. רעיון זה מלווה אותנו גם היום, ערב תשעה באב ה'תשפ"ה 2025, אחרי כמעט 22 חודשי לחימה מול האויב העזתי. ההתמקדות בכאב אז ובכאב היום, וחיפוש אחר חטאים – לא מסכמים את חוויית האבל על אסון היסטורי או עכשווי.

בכרך החדש בסדרת "שירה חדשה", "תשעה באב ואסונות לאומיים" (209 עמודים), מציגים הרב ד"ר יוחאי מקבילי ואביע"ד סנדרס את תשתית תפיסת הזיכרון הלאומי. שיאה ביום חורבן הריבונות היהודית – תשעה באב. בספר מוצגים בבהירות, רבים מהאסונות הלאומיים שפקדו אותנו במאות השנים האחרונות. פרקי הספר עוסקים גם בתעניות היסודיות, ואגדות החורבן והקינות.

הכלל הוא שלצד האבל והצער מהחורבן הפיזי והרוחני, ישנה גם השראה ופעולה לצמיחה. הספר כולל קטעים מכתבי הרמב"ם, לצד הגותם של הרב קוק, מקס נורדאו וברל כצנלסון.

מרד בר כוכבא

62 שנה לאחר חורבן ירושלים וחורבן בית המקדש, פרץ ביהודה **מרד נוסף נגד האימפריה הרומית (132-135 לספירה) בהנהגת בר כוכבא.**

הרקע למרד

לחייליו (לאגדות נוספות ראו עמ' 135). **רבי עקיבה אף הכריז עליו כמלך המשיח** שיקים את בית המקדש השלישי ויגאל את עם ישראל מהרומאים.

פלא שנשתמרו עד ימינו שש איגרות מבר כוכבא בכתב ידו, ואפשר לקרואן עד ימינו! בשורה ראשונה ניתן לקרוא "משמעון בן כוסבה". ובשלוש השורות האחרונות אזהרה בתקיפות ובאימים ובלשון מדוברת כמימינו: "שאני נותן תכבלים [=את הכבלים] ברגלכם כמה שעסתי [=שעשיתין] לבן עפלול". איננו יודעים מי היה בן עפלול, אבל האזהרה ברורה.

מנהיג המרד

האחרון של מדינת ישראל השנייה לרמטכ"ל הראשון של מדינת ישראל השלישית. דרך האיגרות היה ניתן להכיר יותר את דמותו של בר כוכבא ואפילו את שמו האמיתי – **שמעון בן כוסבא**. ומכאן, ייתכן שתומכיו קראו לו בר כוכבא, ככוכב עולה; ומתנגדיו

כואבים ואבלים, היהודים חיכו בקוצר רוח לרגע שבו יוכלו לבנות את העיר מחדש לאחר החורבן. בשנת 130 לספירה, ערך הקיסר הרומי אדריאנוס ביקור בירושלים במטרה לשקם את העיר מהריסותיה. היהודים התרגשו מהביקור, אך להפתעתם התברר שאדריאנוס לא הגיע כדי לבנות את ירושלים – אלא כדי לקבור אותה. הוא תכנן להקים על חורבותיה עיר רומית אלילית בשם 'אֵילִיָה קֵפִיטוֹלִינָה' ובמקום המקדש היהודי להקים מקדש לאל יופיטר. החלטת הקיסר גרמה להסיסה אדירה בקרב היהודים. את ההשפלה הזאת היהודים כבר לא יכלו לשאת, והם החליטו לצאת למרד ולהגן בגופם על ירושלים. בראשם עמד מנהיג כריזמטי, שייזכר לימים כאחת הדמויות הסוערות בהיסטוריה היהודית: **שמעון בר כוכבא**.

בעיני תושבי יהודה, נחשב בר כוכבא לגיבור על. הסיפורים עליו מתארים אותו תופס אבני בליסטראות באוויר ובוועט אותן בחזרה לראשי הרומאים. נוסף על כך הוא היה עורך מבחני אומץ

פרטים נוספים על חייו היו מצויים בערפל, עד שבשנת 1952 מצא יֶזְאֵל יֶדִין מערות במדבר יהודה שאליהן נמלטו אחרוני המורדים. בתוך המערות התגלו ממצאים רבים, ביניהם צרור איגרות מתקופת המרד. יגאל ידן ראה בכך כעין מסר מן הרמטכ"ל

מתוך הספר | צילום: מפעל משנה תורה

מהות הזיכרון היהודי

אנו ערים לסכנות שבשמירה על הזהות, אך לא מוותרים עליה ולא על החירות. ללא אלה, חיינו כאן היו ריקים ממשמעות. תבוסת מרד גטו ורשה הייתה צפויה, אך המסר של התקוממות והתנגדות לרשע – ממשיך להדהד גם היום. מסר שהפך לסמל מרכזי של המורדים היהודים בשואה, בדומה לסיפורי מצדה, החשמונאים ומרד בר כוכבא: אנחנו שואפים לקום ולצמוח ולא רק לצער.

מהות הזיכרון היהודי היא לא רק היסטורית, אלא עיצוב מחודש של הזיכרון כחוויה חיה בהווה, שתשפיע גם על העתיד.

געגוע למה שיהיה

עוד מילה על סדרת "שירה חדשה": הסדרה מציגה את תפיסתו היסודית של הרמב"ם על מעגל החיים והשנה. היא חושפת את עומק התבונה והחוויה הרוחנית הטמונים ברעיונותיו ובמעשיו משני החיים. הרמב"ם מוערך ומוכר, אך תפיסת עולמו אינה מוכרת דיה בציבור. תפיסתו של הרמב"ם פועלת בשני תחומים, שיש ביניהם מתח ואין רגילים לראותם יחד: מצד אחד מחויבות אדוקה לביסוס החיים על בהירות התבונה והחוכמה. מצד שני מחויבות גדולה לחיי תורה.

בפתח הכרך החדש נכתב: "אנו שואפים לגאולה שיש בה השראה מן העבר הטוב, אבל היא אינה מנסה לשחזר את מה שהיה, אלא להתגעגע למה שיהיה, לתקומה גדולה ולשירה חדשה".

תשעה באב ואסונות לאומיים | צילום: מפעל משנה תורה

הרמב"ם

(/https://reganews.co.il/tag/%d7%94%d7%a8%d7%9e%d7%91%d7%9d)

י"ז בתמוז (-/https://reganews.co.il/tag/%d7%99%d7%96)

(/%d7%91%d7%aa%d7%9e%d7%95%d7%96)

תשעה באב

https://reganews.co.il/tag/%d7%aa%d7%a9%d7%a2%d7%94-

(/%d7%91%d7%90%d7%91)

שתפו כתבה זו: